

CONSULTORIA SOCIOPOLÍTICA

Guia ràpida

16 consells pràctics
per al desenvolupament
de pressupostos participatius

Guia ràpida de 16 consells pràctics per al desenvolupament de pressupostos participatius

Aquesta guia ràpida de **16 consells** és fruit dels resultats obtinguts pel IXè Neobaròmetre, que enguany ha analitzat de forma exhaustiva **16 experiències** locals de pressupostos participatius desenvolupades a Catalunya durant l'**any 2016**. El seu objectiu és oferir pistes i ajudar als ens locals a impulsar un instrument participatiu d'aquestes característiques amb garanties d'èxit.

Recomanem consultar la memòria de resultats completa per aprofundir en aquells aspectes que puguin suscitar més interès.

Consell 1 Desenganyem-nos, les dimensions del municipi no suposen cap barrera

El nombre d'habitants del municipi no ha de ser motiu per descartar l'opció de promoure uns pressupostos participatius. Aquest instrument de participació ciutadana pot desenvolupar-se amb èxit independentment de les dimensions del poble o ciutat on es vulgui implementar. El que en realitat compta és el fet de ser capaços d'adaptar la metodologia del procés a les particularitats locals, així com treure profit de la proximitat.

Consell 2 Cal traspasar fronteres ideològiques

Els pressupostos participatius s'han d'entendre com un instrument per promoure canvis en les formes tradicionals de fer política, modernitzar-les i adaptar-les a un context on el ciutadà exigeix més transparència, més control i una major qualitat democràtica. I aquesta és una necessitat general que cal afrontar arreu, sigui quin sigui el color polític del govern.

Consell 3 Cal predicar amb l'exemple: de la gestió competitiva a la col·laborativa

La qualitat d'un procés participatiu depèn, en molt bona part, de les formes d'organització interna. A l'hora d'impulsar uns pressupostos participatius el més òptim seria vincular, des del punt de vista orgànic, l'àrea de participació amb la d'hisenda i alcaldia. D'aquesta manera s'afavoreix la transversalitat del projecte i l'eficàcia, eficiència i intel·ligència político-tècnica del mateix. De totes maneres, allò més rellevant és fer una bona gestió dels intangibles. És a dir, establir espais de cooperació i col·laboració entre les diferents àrees sectorials a partir de lideratges polítics i tècnics habilitadors, seductors i animadors (en cap cas jeràrquics ni autoritaris).

Consell 4 L'experiència és un grau, i la paciència la clau

En general, cal entendre les experiències de participació ciutadana com a processos d'aprenentatge. De ben segur que si es promou un procés de pressupostos participatius per primera vegada es cometran errors, i s'identificaran a posteriori elements millorables. Cal passar de la por al fracàs a l'aprenentatge de l'error. Per tant, no té cap sentit generar falses expectatives ni minimitzar o amagar els errors comesos. Estem fent un exercici d'empoderament democràtic i social, i no pas venent un producte a uns ciutadans convertits en clients. Una de les claus de l'èxit passa per la paciència (són processos que es couen a foc lent, i necessiten els seus tempos). Tampoc ens hem d'obsessionar amb la quantitat de gent que hi participa, el que ens interessa és garantir la representació de discursos. Hauríem de fugir de la cultura del rànquing, basada en la immediatesa i la quantitat.

Consell 5 La quantitat de diners a decidir no assegura l'èxit del procés

La primera pregunta que es fan tant els gestors públics com la ciutadania a l'hora de plantejar uns pressupostos participatius és; de quants diners estem parlant? Doncs bé, a no ser que existeixi una situació extraordinària, la majoria dels pressupostos participatius acostumen a posar a debat menys del 2% del total dels pressupostos municipals, per bé que generalment no es sobrepassa l'1%. De totes maneres, la partida del pressupost a decidir no ens hauria d'obsessionar perquè no és, ni de bon tros, el més rellevant del procés. Al contrari, creiem que és millor començar de manera modesta i anar incrementant la quantitat a mesura que anem agafant experiència i el procés agafa consistència.

Consell 6 No cal supeditar el procés al calendari d'aprovació dels pressupostos generals

Existeixen estratègies per garantir que la quantitat assignada als pressupostos participatius s'acabin executant, sense la necessitat de fer dependre excessivament el calendari del procés participatiu amb el calendari específic d'aprovació dels pressupostos municipals. Per tal d'evitar un procés participatiu precipitat recomanem incloure directament una partida específica al pressupost municipal corresponent a la quantitat total assignada al pressupost participatiu. Posteriorment, amb el procés finalitzat, la partida es destina a executar els projectes concrets escollits i definits per la ciutadania.

Consell 7 Que l'austeritat a l'hora de dissenyar i dinamitzar el procés no es converteixi en una temeritat

Òbviament, el disseny i dinamització d'uns pressupostos participatius requereix dedicació tècnica. És cert que els nivells de professionalització dels equips tècnics locals és notable, i que desenvolupar el projecte internament és assumible si disposem de recursos humans especialitzats. Malgrat tot, l'acumulació de feina quotidiana que pateixen els tècnics municipals, i el fet de ser davant de projectes innovadors on l'experiència acumulada és escassa són handicaps que es poden suplir amb la contractació de suports externs que dotin el projecte de professionalitat, rigorositat i neutralitat. De la mateixa manera que necessitem externalitzar projectes urbanístics a arquitectes tècnics, no hauria de ser estrany la contractació "d'arquitectes socials" externs per dissenyar, dinamitzar i implementar aquests processos participatius.

Consell 8 Tot per la participació però sense participació?

Una cosa és dir que es promouran uns pressupostos participatius i una altra és arremangar-se i posar-s'hi. Quan es passa del paper a l'acció la primera pregunta que cal plantejar-se és; com ho fem exactament? En aquest sentit, la nostra anàlisi demostra que de formes de fer-ho n'hi ha moltes i que, per tant, cal començar dissenyant exhaustivament el model del procés. Recomanem generar un debat inicial que serveixi per definir-lo, ja sigui aprofitant estructures i/o òrgans de participació existents o elaborant un petit procés participatiu previ. Dissenyar el model i l'estructura d'aquests processos comptant amb l'opinió dels ciutadans en pot acabar determinant el seu èxit.

Consell 9 Sense informació, transparència i seducció no hi ha participació

Un cop dissenyat el model cal iniciar una fase imprescindible en qualsevol procés participatiu; la informativa. I cal definir-la assumint que no hi ha diàleg possible sense informació prèvia, ni confiança sense transparència. És per això que aconsellem dotar les fases informatives de la rellevància que es mereixen, definint una estratègia comunicativa clara, transparent i entenedora que sigui capaç de ser transmesa a través de tots els canals informatius disponibles per tal de treure'n el màxim profit. Es tracta d'adaptar els continguts informatius al format dels canals, i al perfil del públic que els utilitza per informar-se. A banda d'informar sobre el procés i el seu funcionament, aquesta fase ha de servir, sobretot, per deixar clars els límits de la participació, així com per fer un exercici de pedagogia i de persuasió capaç d'engrescar als ciutadans sense generar falses expectatives.

Consell 10 De les cartes als reis a la intel·ligència col·lectiva

Garantir el dret dels ciutadans a estar informats sobre el procés és necessari, però no suficient. Cal, també, facilitar el dret de veïns i veïnes a prendre part del procés. I en uns pressupostos participatius aquest dret passa per la recollida d'aportacions i propostes ciutadanes. És clar que, a l'hora de recollir aportacions, les propostes individuals són rellevants en el sentit que faciliten la participació, i garanteixen certs nivells d'implicació. En tot cas, també és important tenir en compte que caldria tendir cap a un model (minoritari a hores d'ara) que no es centri només en la recollida aportacions individuals, i que plantegi espais de debat col·lectiu per complementar, matisar i prioritzar les propostes individuals, així com per construir-ne de col·lectives. Entenem que aquesta és la única manera de fer emergir la intel·ligència col·lectiva i la visió comunitària.

Consell 11 Si competim perdrem, si col·laborem guanyarem

Que en un context complex i interrelacionat com el que ens toca viure la transversalitat entre àrees municipals esdevé imprescindible sembla una evidència. En uns pressupostos participatius el diàleg entre departaments és imprescindible per treballar i pressupostar de forma eficaç, eficient i intel·ligent les propostes ciutadanes, la qual cosa augmenta les probabilitats que tinguin èxit i s'adaptin millor al context local. Per tant, siguem coherents i apliquem-nos el discurs de la participació de portes endins. Distribuir les propostes ciutadanes per tipologies en funció de les àrees sectorials de l'ajuntament per tal que cada departament les treballi de forma aïllada dificulta la comunicació interna, genera retards en el calendari, incrementa la desconfiança i els recels entre àrees, i acaba generant cert rebuig del procés entre el personal municipal.

Consell 12 No limitem els pressupostos participatius a un referèndum multi opció

La fase de votació es podria considerar una de les etapes més atractives dels pressupostos participatius. És el moment d'escollir i decidir quines propostes i projectes seran inclosos finalment als comptes municipals. Existeix la possibilitat d'haver descartat la recollida prèvia de propostes ciutadanes i de posar directament a votació projectes predeterminats per l'ajuntament. Malgrat que aquesta fórmula permet, d'una banda, comprimir el calendari del procés i, alhora, concentrar els esforços de forma exclusiva en les fases d'informació i votació, limita la participació a un simple exercici de votació més propi al d'una consulta popular (referèndum multi opció), que no pas a un procés de deliberació i diàleg col·lectiu (participació ciutadana).

Consell 13 Facilitem el sufragi en el moment de la votació

Per tal de garantir i facilitar la participació de tots els perfils de ciutadans cridats a votar recomanem optar per la combinació del vot telemàtic i el vot presencial. L'opció de votar telemàticament esdevé la més còmode i atractiva, però pot tancar les portes a certs col·lectius poc habituats a l'ús de les noves tecnologies i més acostumats a votar presencialment.

Consell 14 No hauríem de menysprear la fase de devolució final dels resultats. Cal rendir comptes.

Una experiència de pressupostos participatius no finalitza en el moment de la votació. Un procés participatiu sense retorn de resultats és com una sèrie sense season finale. Retre comptes suposa un exercici imprescindible de transparència i de respecte als ciutadans, especialment als que han participat. La progressiva consolidació de les experiències de pressupostos participatius passa, d'entre d'altres, per evitar la frustració d'expectatives i per mostrar als participants en particular, i a la ciutadania en general, la utilitat de l'experiència. En aquest sentit cal esmerçar esforços per garantir un retorn de resultats exemplar i eficaç, fent ús de tots els canals disponibles de forma estratègica i coordinada.

Consell 15 No ens oblidem del control i les garanties democràtiques del procés

Per tenir èxit, credibilitat, i una ciutadania més implicada, resulta imprescindible garantir la qualitat democràtica dels pressupostos participatius mitjançant la creació d'algun òrgan de control, avaluació i seguiment de les accions que es duen a terme al llarg de totes les fases de procés, i que a més, s'encarregui de vigilar i vetllar per la correcta implementació de les propostes finalment escollides. Aquest òrgan hauria d'estar format per polítics (de govern i oposició), tècnics i ciutadans.

Consell 16 La voluntat política i la convicció són imprescindibles

Amb aquests elements de partida estarem garantint el desenvolupament de processos rigorosos a partir dels quals haurem d'anar aprenent i avançant, amb paciència, cap a un escenari de transformació de les maneres de fer política al món local. Si n'estem convençuts, polítics, tècnics i ciutadans hi sortirem guanyant, encara que sigui a mitjà termini.

Carretera de Barcelona, 2 3r 2a (Edifici Vèrtex), 17002 - Girona
Telf. 972 42 66 40 | Mòb. 659 85 95 42 / 653 22 05 88 | Fax 972 21 94 10
www.neopolis.cat